

157/1 HELGÅGA

FYLKE: Nordland

Kommune: Rana og Rødøy

Nedbørfelt: 98 km²

Toppunkt: 1267 m o.h.

Utløpspunkt: 0 m o.h.

Marin grense: ca 100 m o.h.

Kraftpotensial: 43 GWh

SP-kategori: II

Økonomiklasse: 4

Naturgeogr. region: 36b, 42a

Helgåga renner i hovedsak mot sør med utløp i Nordsjona innerst i Sjona. Det er nabovassdrag til Flostrandvassdraget i vest.

Klimaet er oseanisk. Årsnedbøren er normalt stor og varierer fra ca 2000 til mer enn 3000 mm.

De to innsjøene Gråvatnet (3,5 km²) og Helgåvatnet (4 km²), ligger sentralt i hver sin hovedgren av vassdraget. Begge er orientert nord-sør og er kun atskilt av et smalt fjellparti, Gråvassfjellet.

Vassdragets to grener renner sammen i Litlevatnet. Herfra renner Helgåga sørover til utløp. Det alt vesentlige av nedbørfeltet drenerer til Helgåvatnet. Nordvest for vannet, adskilt av en 1,5 km lang elvestrekning, ligger øvre Helgåvatnet som har et areal på noe over 1 km². Nordøst i nedbørfeltet ligger en flik av Høgtuvbreen. Nedbørfeltets høyeste punkt befinner seg her.

Berggrunnen i den vestlige delen av nedbørfeltet, som blant annet inkluderer Gråvatnet, består av tungt forvitrelig granitt. I de nordøstlige deler består berggrunnen av glimmerskifer og glimmergneis. Ved innløpet i vannet har elva bygd opp et delta, og like ved foten av Høgtuvabreen ligger ei elveslette over tregrensen. Sør for Helgåvatnet er terrenget dekt av et relativt tykt løsmassedecke.

Nedre del av feltet, dvs. opp til utløp av Helgåvatnet, tilhører mellomboreal sone og består av fattigmyr, fattig til rik granskog og kulturmark. Det er også innslag av bjørkeskog og gråor-heggeskog. Dalsidene rundt Gråvatnet og Helgåvatnet opp til 400 m o.h. domineres av fattig til rik gran- og bjørkeskog, fattigmyr og alpin røsslynghei.

Riksvei 17 krysser vassdraget nær utløpet i fjorden, mens en traktorvei fører et stykke inn i vassdraget fra Helgåga gård. Ei kraftlinje går nord-sør langs østsiden av Helgåvatnet. Ved riksveien ligger et par gårdsbruk samt noe spredt bebyggelse. Det finnes bare et titalls hytter i området, hvorav de fleste ligger ved sørenden av Helgåvatnet. Sjuniofgemtivatnet som opprinnelig hørte med til nedbørfeltet, er i forbindelse med Sjonautbyggingen ført østover. Arealet som er overført er 9,1 km².

Naturfaglige verdier

Helgåga er i naturfaglig sammenheng godt egnet både som type- og referansevassdrag. Vassdraget ivaretar variasjonene innen regionen på en mer representativ måte enn både Flostrandvassdraget og Silavassdraget, som er nabovassdragene i vest.

Geofag

Feltet er sterkt preget av glasiasjon. Også i dag er småarealer bredekt. Det er flere store fjordsjøer i vassdraget. Det er en rekke interessante glasifluviale og fluviale avsetninger i feltet. Pga. de resente breene er materialtransporten i vassdraget betydelig. En aktiv dalsandur utvikles over tregrensen, slik at vegetasjonen ikke påvirker løpsutviklingen. Ved innløp i vannene sees både passive og aktive deltaformer. Littorale prosesser former også avsetningene langs vannene. Deltaavsetningen ved innløpet til Nordre Helgåvatn er egnet for uttak av borkjerne som vil gi opplysninger om breenes utvikling og den skiftende fluviale aktiviteten.

Stor verneverdi ***

Botanikk

Vassdraget er uvanlig kontrastrikt. Det har stort mangfold og variasjonsrikdom, både med hensyn til arter og plantesamfunn. Vassdraget har relativt mange arter, og inneholder også flere sjeldne plantesamfunn. Gran (den euro-sibirske barskogen) har sin nordvestgrense i dette området. Selv om de mest kystbundne plantesamfunnene mangler, har vassdraget med sin størrelse og store spenn i næringsforhold og vertikalutstrekning stor verdi når det gjelder regional representativitet. Det har også stor verdi vitenskapelig og pedagogisk.

Meget stor verneverdi ****

Landfauna

Helgåga har middels til stor artsrikdom av våtmarksfugler. Mange grupper er representert blant de hekkende artene, og mange arter opptrer relativt tallrikt. Helgåvatnet synes også å ha betydning som rasteplass under trekket. Andre fuglegrupper samt pattedyr er godt representert i vassdraget, og det er representativt for den regionen det tilhører. På grunn av sitt urørte preg egner det seg godt som referansevassdrag.

Meget stor verneverdi ****

Vannfauna

Sammenlignet med nabovassdragene er objektet rikt på mindre ferskvannslokaliteter. I Helgåvatnet opptrer de fleste krepsdyrartene som er funnet i Sjønaområdet. Bunndyrfaunaen er imidlertid fattig, noe som sannsynligvis skyldes predasjon fra fisk. Røye og ørret finnes i de fleste vannene med til dels tette bestander av relativt småvokst røye. Trepigget stingsild er påvist i Helgåvatnet og Litlvatnet. Sammenlignet med nabovassdragene i vest er kun ubetydelige arealer tilgjengelig for anadrom fisk.

Meget stor verneverdi ****

Kulturminneverdier

I nærliggende områder er det varierte funn fra forhistorisk tid. Topografi og ressurser tilsier at muligheten for å finne spor etter f.eks. steinalderfangstfolk i vassdraget er gode. I området er det også en rekke kulturminner fra ulike samiske næringstilpasninger. Kirkesteinen nord for Øvre Helgåvatnet er en gammel samisk offerstein. Teltboplasser og gammetufter finnes særlig ved og mellom de to Helgåvatna. Det er tufter etter fastere samisk bosetting i samme område. Viktige flytteveier for rein går gjennom vassdraget.

Det finnes tufter og ruiner etter tre gårdsbruk mellom Øvre Helgåvatnet og Helgåvatnet. På stien mot Helgåvatnet ligger det ei gammel tørrmurt bru. Ved Simaheimen lå det tidligere en seter. Det er utslåtter og rester av høyløer i området. På gårdene ved fjorden er det bevart en del bebyggelse fra 1800-tallet, bl.a. to nordlandslån. På Langstrand er det et helhetlig gammelt bygningsmiljø. Her var det losji for fiskere i hus og naust under sildefisket. Her er dessuten restene etter Helgelands eldste hermetikkfabrikk, i drift mellom 1902 og 1920. Ved fjorden ligger ei hytte som opprinnelig var kirkebu og naust for Helgåvatngården, ifølge tradisjonen bygd før 1801.

Området har varierte kulturminner knyttet til samisk kultur. Kulturminner og kulturlandskap har kunnskapsverdi og opplevelsesverdi av lokal og til dels regional interesse. Offersteinen Kirkesteinen er et sjeldent og verdifullt kulturminne.

Stor verneverdi ***

Friluftsliv

Landskapet er kontrastfylt med bratte fjellsider, til dels skarpe rygger og brede daler. Vannsystemet

omfatter innsjøer av ulik størrelse, blant annet to store vann, og en vannstreng med variert løp. Vegetasjonsmessig har feltet et spenn fra grå og golde områder i vest til grønnere og frodigere områder i øst. Til tross for kraftlinjen gjennom vassdraget har feltet et urørt preg. Feltet er godt egnet for vannbaserte aktiviteter (bl.a. fiske/isfiske) og lengre turer til fots og på ski. Dette er også de mest utøvde aktivitetene. Feltet brukes til dags- og helgeturer, særlig av lokalbefolkningen, men etter hvert også av folk fra andre deler av Rana, blant annet Mo. Det er få eller ingen vassdrag av tilsvarende kvalitet i Rana og Lurøy/Rødøy.

Stor verdi ***

Landbruksinteresser

Jord- og skogbruk

Nedbørfeltet har ca 90 da innmark og ca 12000 da produktiv skogsmark. Skogsmarka er bevokst både med barskog og løvskog av middels og lav bonitet. Det er ingen bruk i drift. Det siste ble nedlagt i 1949-50. For noen år siden ble det bygd traktorvei inn til Helgåvatnet for å utnytte skogen i dette området. Det er dårlige utviklingsmuligheter for jordbruket, men noe bedre for skogbruket.

Liten/middels verdi ()

Reindrift

Nedbørfeltet ligger i Strandtindene reinbeitedistrikt og brukes under høstbeite. Den sørlige del av feltet har fine myr- og grasbeiter. Her krysser flere sentrale trekk- og flytteleier.

Meget stor verdi ****

Kraftressurser

En utbygging kan utnytte fallet mellom Lillevatn (kote 80) og sjøen. Lillevatn med 4 m regulering (2 m) og Gråvatn med 19 m regulering (+5 m, -14 m) er tenkt som reguleringsmagasin. Dette gir 43 GWh relativt dyr kraft. Utbyggingen av Helgåga er plassert i kategori II (7) i Samlet plan.